

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 34

ZATERDAG 24 AUGUSTUS 1935

DE VOORGEVEL VAN HET STADHUIS TE LEEUWARDEN
(BIJ HET ARTIKEL: „BIJ HET VIJFHONDERDJARIG JUBILEUM VAN LEEUWARDEN”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

VER VAN DE MENSCHEN DOOR TRIxie . . . BLZ. 398—399

DE FIJNPROEVER, DOOR FRÉDERIC ZUTRAUEN . . . BLZ. 399

BIJ HET VIJFHONDERDJARIG JUBILEUM VAN LEEU-

WARDEN (GEÏLL.), DOOR MR. J. ALGERA . . .

BLZ. 397. 400—403

LINNAEUS BIJ CLIFFORD (GEÏLL.), DOOR DR. H.

ENGEL BLZ. 404—406

DE ZIEKE RUPS (GEÏLL.), DOOR DR. G. BAREN-

DRECHT BLZ. 406—407

DE ZOUTMEREN AAN DE VERMILJOENKUST (GEÏLL.),

DOOR R. BLIJSTRA BLZ. 407—408

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

Ver van de menschen

DOOR TRIxie

N OU, daar is moed voor noodig," hadden een paar pessimistische kennissen gezegd, toen ze hoorden, dat enkelen van ons het aller-eerste ruiterkamp wilde meemaken, dat in de tweede helft van Mei viel. De eerste dagen van de maand waren inderdaad niet erg hoopvol en ook op den dag, dat de paarden naar het kamp getransporteerd werden, stond er een stugge noordwester, die weinig goeds beloofde. We begonnen neiging te krijgen ons zelf ook moedig te vinden en we ontwikkelden vrij snel een bescheiden heldencomplex. Toch, er was iets suggestiefs in dezen tocht door regen en wind naar de Zuid-Veluwe, waar we een paar weken geen anderen omgang zouden zoeken en vinden dan met onze paarden en — nu ja, natuurlijk, met de andere menschen uit het ruiterkamp. Maar, om eerlijk te wezen, die toch eerst in de tweede plaats. ☼ Dennenbosschen aan weerszijden van den weg, uitgestrekte heidevelden met wijde vergezichten, een glimp blauwe lucht tusschen donkere wolken, ginds in de verte een kudde schapen op de hei, het helle geel van een zandafgraving tegen donkere plaggen . . . de bekoring van de Veluwe had ons al te pakken, lang voordat we in het kamp waren aangekomen. De weersgesteldheid raakte sterk op den achtergrond. We ademden diep de geuren van aarde en hei en dennen, we lieten de steden met alles wat er aan vast zit achter ons, we reden de Natuur tegemoet. En wat doet het er dan toe of je die natuur vindt op een afstand van tientallen of honderdtallen of duizend mijlen! Zij is daar, ze wacht op je met al haar bekoring, met al haar gaven, waarvan je in je jachtige stadsleven maar zoo weinig besef behoudt, wanneer je er niet van tijd tot tijd eens uitbreekt, bijna in letterlijken zin. Alles wat er aan romantiek in je leeft, hoe diep verborgen en begraven ook onder alle nuchtere beslommingen van het dagelijksch bestaan, werd in je wakker en werkte zich omhoog. En de omgeving van het kampeercentrum, met de houten huisjes, de grootere gebouwen van cantine en keuken, werkte mee om de romantische bestemming te bewaren en te versterken. Coldenhove ligt in een

van de mooiste hoeken van de Veluwe, het dorp Eerbeek is ver genoeg verwijderd om den indruk van volkomen eenzaamheid vast te houden en toch dicht genoeg bij, dat je niet van alle gemakken der beschaving verstoken bent. ☼ We vonden bij aankomst allen in een grooten kring om een felbrandende kachel — im wunderschönen Monat Mai — en dat gaf al dadelijk een gevoel van saamhoorigheid en kameraadschap. 's Avonds werden de ruiterkampreglementen gegeven. Gelukkig bleek, dat we niet zóó vroeg op hoefden, als enkelen hadden gevreesd en allen hadden gedacht. Om kwart over zeven eerste appèl in de cantine, dan naar den stal om de paarden te poetsen. Die ligt aan den anderen kant van een heuvel met een officiëelen naam, de Taborsberg. Dat klinkt indrukwekkend genoeg om je, als je eenige fantasie hebt, te doen leven in de sfeer van een boek over ontdekkingsreizen en kolonisten avonturen in het verre westen of Afrika. Alles wat je ooit aan avontuurlijke boeken gelezen hebt, welke films er voor je zijn afgedraaid, ze komen in die dagen van natuurlijk en eenvoudig leven te midden van de vrije natuur alle naar boven en van al die romanhelden en heldinnen kan je diegene kiezen om te personifiëren, die je het beste aanstaat. Of je kunt ook heel gewoon jezelf zijn en dat is nog het allerprettigste en het allereenvoudigste. ☼ Er komt een heel bijzondere vertrouwelijkheid tusschen menschen, die zelf hun paarden verzorgen, en hun dieren. Dat maakt het rijden tot een grooter genot. En het verzorgen na thuiskomst, voordat je zelf naar de cantine gaat om te eten of thee te drinken, is geen opoffering. Het is nauwelijks een plicht, veel meer een genoegen. ☼ Met hoeveel plezier hebben we iederen dag weer staan kijken, als de paarden 's middags naar buiten kwamen, bij twee en drie tegelijk, om te gaan drinken bij den grooten drinkbak naast de pomp. Die stond aan het einde van de open plek, waar ook de stal gebouwd was en een groep dichte dennen vormde een prachtigen achtergrond. Ongeschilde boomstammen waren gebruikt als slagboomen op de plaatsen, waar een opening tusschen het hout ontsnappen mogelijk gemaakt zou hebben en vormden geen storend element in het natuurtafereel. Want dat was het. In galop kwamen de paarden uit den stal naar den drinkbak, om dan op hun gemak zoo veel te drinken als ze lust hadden. Een paard drinkt rustig, met een zekere distinctie en waardigheid. Maar een enkele kon het soms niet laten om eens even lekker met zijn snoet door het heldere water te flodderen. Na het drinken gingen de meeste een spelletje doen. Rollen in het mulle zand naast den stal of krijgertje spelen met een serie dwaze galopsprongen en een speelsch omhoog gooien van de achterbeenen. Soms werden ze wel eens baldadig ook en wilden niet terug naar stal. Als we ze dan zoo ver hadden, dat ze met de haast van schooljongens, die bijna te laat komen, door de groote deuren schoten, dan holden ze naar hun eigen plaats, zonder dat er veel overreding noodig was om ze daar te brengen. En als kwajongens, die probeeren elkaar de bank uit te duwen, renden er vaak twee hetzelfde vak binnen met speelsche protesten en schijnbewegingen van slaan en wegdrücken, maar zonder elkaar ooit kwaad te doen. Dan was er natuurlijk hulp noodig om ieder weer op zijn eigen plaats te krijgen. ☼ Door het heele ruiterkamp heerschte een geest van kameraad-

schap, die het samenzijn tot iets bijzonders maakte. De kampdiscipline hoefde nog niet streng te zijn en allen hielpen elkaar graag over en weer. We poetsen elkaars zadels en tuigen, de een verzorgde eens het paard van een ander en die bewees dan weer met een voerbeurt een wederdienst. Wel beschouwd waren we eigenlijk een ideale familie. ☼ Die geest van kameenschap maakte ook de ritten zoo prettig, de stemming was gewoonlijk aanzienlijk boven peil en dat baar waren. Het moest bepaald regenen of het met ontdekten, dat het wenschelijk werd regenjassen aan te trekken. En pret hadden we altijd en onder alle omstandigheden. Om een muts, die aan een tak bleef hangen, om een paard, dat, schrikkend van een drogen tak, die tegen zijn achterbeenen sloeg, wild achteruit maaide, om een ander, die een greppel eerst gedempt wenschte te zien voor hij naar den overkant wilde, een verlangen, waarin we hem natuurlijk niet ter wille konden zijn. We hebben over de heide en door de bosschen gedwaald, alleen maar om het dwalen zelf, we hebben diverse hoogste punten van de Veluwe gevonden, we hebben de meest fantastische veronderstellingen gemaakt over heilige eiken en oude ruïnes en druïden-altaren, ook en misschien wel speciaal daar, waar de modernste en nuchterste verklaringen vlak voor de hand lagen. We hebben ons gevoeld — en waarschijnlijk ook gedragen — als een troepje gelukkige zigeuners, zonder een zorg in de wereld en met geen andere verantwoordelijkheid dan die voor je paard. ☼ En wat het mooiste is van deze vakantie, die een van de prettigste is op een lange en ook wel gevarieerde lijst van reisherinneringen, is dat alles wat we genoten hebben aan mooie natuur, aan vrijheid, aan heerlijke zwerftochten, ligt binnen de grenzen van ons eigen land en zoo gemakkelijk is te bereiken voor ieder die er zich toe aangetrokken voelt en eens iets anders verlangt dan het gewone vakantieprogram, dat in vele gevallen loopt langs tamelijk platgetreden paden.

DE FIJNPROEVER

DOOR FRÉDÉRIC ZUTRAUEN

DE volgende geschiedenis heeft zich voor eenige jaren in een om haar wijn beroemde Fransche stad afgespeeld. ☼ Tot de daar wonende buitenlanders behoorde een man, die bekend stond als een buitengewone wijnkenner. Van de talrijke wijnkenners in die stad kon geen enkele hem evenaren. Men beweerde, dat zijn talent om wijn, waarvan hij de herkomst niet kende, enkel aan den smaak te herkennen, aan het wonderbaarlijke grensde. Daar de verhalen, die zijn landgenooten over den wijnkenner vertelden, steeds fantastischer werden, gingen op een goeden dag verschillende leden der kolonie eene weddenschap aan. De eene partij beweerde, dat Jaasen, de fijnproever, in staat was, geblinddoekt ieder merk te herkennen, terwijl de tegenpartij er niet alleen aan twijfelde, maar het zelfs onmogelijk noemde. Jaasen van zijn kant verklaarde zich bereid, de weddenschap aan te gaan, doch stelde daarbij twee voorwaarden. Ingeval de proef tot Bordeaux-, Bourgogne- en Champagne-wijnen uitgebreid zou worden, kon men niet van hem vergen de weddenschap op een en denzelfden dag ten uitvoer te brengen.

Men moest drie dagen vaststellen, een dag voor Bordeaux, een andere voor Bourgogne en een derde voor Champagne. Ook mocht men hem slechts goede wijnmerken te proeven geven, omdat hij daar alleen verstand van had. ☼ De beide voorwaarden werden aangenomen. Onder levendige belangstelling van de medeleden der kolonie werd de proef in het clublokaal genomen, op den eersten Zondag volgende op het aangaan van de weddenschap en men moest erkennen dat de weddende partijen geen onkosten gespaard hadden, want er waren verscheidene flesschen Bordeaux van de fijnste merken besteld. Nadat men Jaasen geblinddoekt had, liet men hem het eerste glas proeven, dat hij dadelijk als Château Lafitte herkende. Na een korte pauze gaf men hem het tweede glas. „Château Ht. Brion!”, riep Jaasen uit. ☼ Het was werkelijk Château Ht. Brion. Toen men hem weer, na een oogenblikje wachten, het derde glas gaf, verklaarde hij met verbluffende zekerheid: „Château Latour 1918!” ☼ En inderdaad — het was Château Latour 1918. ☼ Nog andere wijnsoorten werden Jaasen voorgezet, die hij zonder eenige moeite, met de juiste jaartallen erbij, als Château Margaux 1922, als Château Yquem 1920 enz. aanduidde. En toen een dergenen, die tot de partij behoorde, en die de wonderlijke talenten van Jaasen onmogelijk genoemd had, vroeg, of hij wel goed geblinddoekt was, antwoordde Jaasen lachend, dat men gerust de lichten in de zaal uit mocht draaien, maar daarvoor was de meerderheid der aanwezigen niet te vinden. ☼ Den Zondag daarop kwamen de Bourgogne-wijnen aan de beurt, die Jaasen, na er een glas van gedronken te hebben, in de juiste volgorde met verbluffende nauwkeurigheid als: Chablis Moutonne, Clos Vougeot, Pommard La Commareine, Hospice de Beaune en Romanée St. Vivant aanduidde. En toen een week later, tot slot, de champagne-flesschen knalden, wist Jaasen, de fijnproever, precies het onderscheid te maken tussen Heidsieck en Pommery & Greno, tusschen Mumm en Veuve Clicquot, tusschen Deutz & Gelderman en Moët & Chandon. De zekerheid en nauwkeurigheid, waarmede hij ieder merk herkende en noemde en zelfs onderscheid maakte tusschen demi-sec en sec, tusschen groen en rood étiquet, wekten algemeene bewondering. Merkwaardig was het evenwel, dat Jaasen, toen men hem het laatste glas voorzette en hij hieraan eens rook, voor een onoplosbaar raadsel scheen te staan. Zou hij zijn zoo schitterend gewonnen weddenschap op het laatste oogenblik verliezen en in de haven schipbreuk lijden? Was het mogelijk, dat Jaasen, die drie dagen lang zulke verrassende bewijzen van zijn bijna fantastische talenten als fijnproever gegeven had, nu, bij het laatste glas, plotseling in gebreke bleef? Onder ademlooze stilte stelden alle aanwezigen zich deze en dergelijke vragen, maar hun onzekerheid zou niet van langen duur zijn. Want nauwelijks had Jaasen een slokje uit het laatste glas genomen, of hij spuwde het dadelijk met alle teekenen van afschuw uit. ☼ „Dat merk is mij onbekend!”, riep hij vol walging uit. „Ba, wat een bocht!” ☼ Meteen rukte hij den blinddoek af. Wat was er gebeurd? ☼ Een van de wedders, die natuurlijk tot de verliezende partij behoorde, had uit de grap den onfeilbaren aanhanger van Bacchus een wijnglas gegeven, gevuld met . . . water.

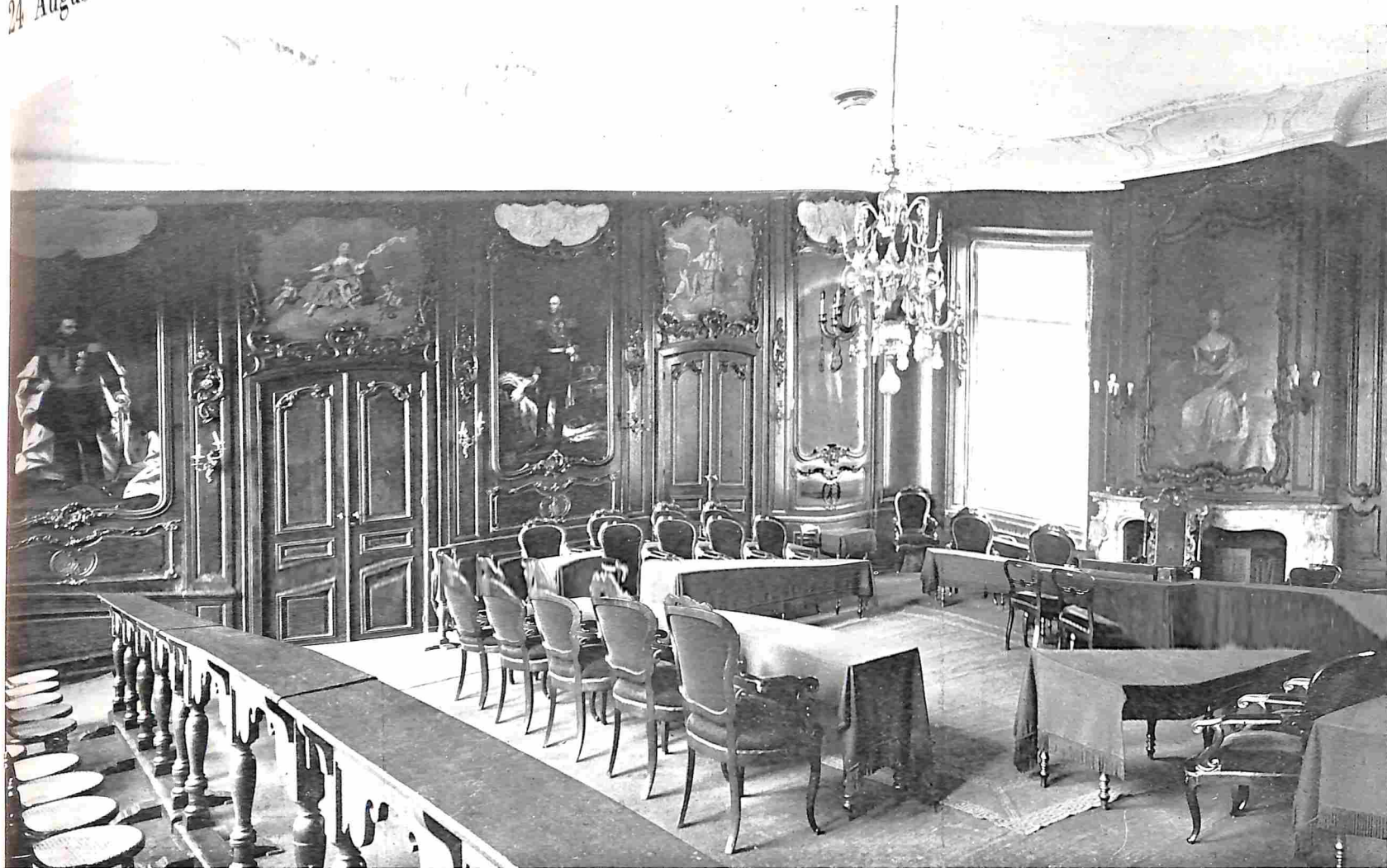
DE KANSELARIJ TE LEEUWARDEN

Bij het vijfhonderdjarig jubileum van Leeuwarden

DOOR MR. J. ALGERA

DE Friesche hoofdstad jubileert! Niet omdat zij een rond aantal jaren heeft bestaan. Een dergelijk jubileum zal waarschijnlijk wel nimmer mogelijk zijn. De datum, waarop Leeuwarden tot stad werd verheven, is ons tot nu toe door den historieschrijver niet overgeleverd. Wat in deze dagen wél wordt herdacht, is het feit, dat Leeuwarden in het jaar 1435 aanzienlijk werd vergroot, dat toen de grondslag werd gelegd voor de meerdere beteekenis, die de stad later ten deel zou vallen. Tot aan het genoemde jaar bestond het tegenwoordige Leeuwarden uit drie deelen, die echter in elkaars onmiddellijke nabijheid lagen: het oude Lioverd of Nijehove, dat stedelijke rechten bezat en de beide dorpen Oldehove en Hoek. Reeds in dien tijd genoot de stad in wijden omtrek bekendheid: Leeuwarden sloot verbonden met verre Oostzeesteden; kooplieden van Leeuwarden vond men in de 13e eeuw te Hamburg en tegen het einde der 14e eeuw ook in Kampen, op den Wezer en in Vlaanderen. Doch toen de Middellzee was dichtgeslibd, verdween de koopvaardij en langzamer-

hand werd Leeuwarden het centrum van het landbouwende Friesland. Verschillende omstandigheden maakten de vereeniging met de beide dorpen wenschelijk, waartoe op 3 Augustus 1426 werd besloten, toen te Bolsward een vergadering werd gehouden van de Algemeene Raden van Oostergo en Westergo, die der steden Stavoren, Hindeloopen, Workum, Harlingen, Bolsward, Sneek, Sloten en Dokkum, met enkele grietmannen, die vaststelde: „dat Oldehove en alles wat daar binnen de stadsgracht van Leeuwarden is en den Hoek zal wezen onder één stadsrecht te Leeuwarden”. Tegen dit besluit kon men bezwaren inbrengen, hetgeen inderdaad geschiedde; de feitelijke vereeniging kwam ten slotte tot stand op 21 Januari 1435 en precies vijfhonderd jaar later herdacht de Leeuwarder pers dit feit in haar kolommen en vele ingezetenen door het uitsteken der vlag: het hoogtepunt zal echter zijn de feestelijke herdenking in de week van 2—7 September, aan de voorbereiding waarvan een veelzijdig samengestelde commissie haar krachten heeft ge-

DE RAADSZAAL IN HET STADHUIS TE LEEUWARDEN

geven. ☼ Van toen af aan nam Leeuwarden regelmatig toe in omvang en belangrijkheid, ondanks de aanvallen, die de stad in de 15e en ook nog in de 16e eeuw had te verduren. In de 15e eeuw waren het vooral de Schieringers van het platteland, die, naijverig op den bloei van de Vetkoopersgezinde stad, iedere gelegenheid aangrepen om tegen Leeuwarden op te trekken, doch zonder dat zij definitieve successen behaalden. Een groote ommekeer kwam, toen Albrecht van Saksen in 1498 de stad veroverde. Hoewel dit het einde der vrijheid beteekende, is de heerschappij van den vreemden overheerscher toch van groot belang geweest. Er braken geregelder tijden aan, ten gevolge waarvan o.a. op het gebied van het verkeer te water verbeteringen tot stand werden gebracht, zooals de wederbevaarbaarmaking van de Dokkumer Ee en het nieuwe kanaal naar Harlingen. De huizenaanbouw nam meer en meer toe en werd sterk bevorderd, toen de Saksische heerschappij was vervangen door die der Bourgondiërs (1515). Ook buiten de stadsgrachten verzezen, niet-tegenstaande alle beperkende bepalingen, gedurende de heele 16e eeuw woningen en wel voornamelijk aan het Vliet, waarvan de bevolking grootendeels bestond uit ambachtslie-

den, die zich niet aan de gildekeuren der stad wilden onderwerpen, schippers en kooplieden. ☼ Al spoedig kreeg Leeuwarden naam op kerkelijk gebied. Reeds in het midden der 13e eeuw was daar het mannenklooster van de Orde der Dominicanen gesticht, hetwelk, nadat het in 1392 door brand was verwoest, in het begin der 15e eeuw in vergrooten vorm werd

HET WAAGGEBOUW TE LEEUWARDEN

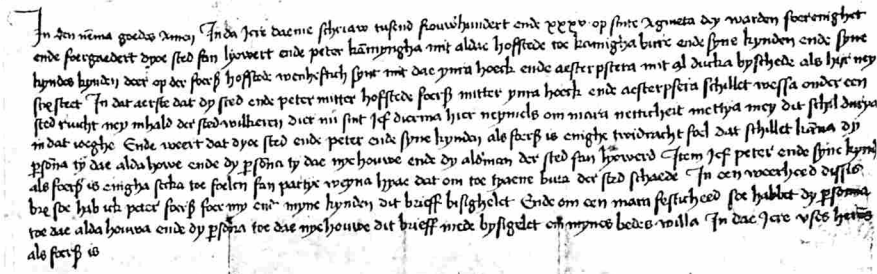
herbouwd. Ten noorden der stad verzezen een vrouwenklooster, het klooster Fiswerd, ter plaatse van de huidige begraafplaats, en een mannenklooster op de Oldegalileën. Dit getal werd even na 1500 nog met één vermeerderd: het Witte Nonnen- of Twaalf Apostelenklooster bij de Groote Kerkstraat. De beide noordelijke kloosters verplaatste men na de onveilige tijden ten platten lande naar de binnenstad (Tweebaksmarkt en Bagijnestraat). ☞ Weldra echter kwam er de groote omwenteling der Kerkhervorming. In Leeuwarden werd deze voorbereid door verschillende secten, die hier eenigen aanhang verwierven, maar toen de Hervormde leer den invloed van het Anabaptisme had overwonnen, gingen steeds meer Leeuwarders tot den nieuwen godsdienst over. De strijd tegen de Roomschen was er een van keurende kansen. De eerste tegenzet der Katholieken was de oprichting van het bisdom Leeuwarden (1561), maar door veler tegenstand kon de benoemde bisschop geen bezit nemen van zijn zetel. Integendeel, in 1566 kwam de voorloopige zege der Hervormden, die de stadskerken in bezit namen en deze „zuiverden” van alles, wat hun onaangenaam was. In de kerk van Oldehove bediende den 8en September 1566 voor het eerst Hervormd prediker het Evangelie. Maar na enkele maanden werden de Hervormden door de troepen van Aremberg verjaagd en moesten velen de stad ontvluchten. Cunerus Petri kwam als bisschop naar Leeuwarden om den invloed der Roomsche Kerk te vergrooten. Het was echter slechts een kwestie van tijd, want nadat de Pacificatie van Gent de religievrede had gebracht, die den Hervormden grotere vrijheid gaf, werd in 1580 de Hervormde

godsdienst definitief te Leeuwarden gevestigd en de Roomsche eeredienst, hetzij heimelijk, hetzij in 't openbaar gehouden, verboden. ☞ De zeventiende eeuw, die als onze gouden eeuw bekend staat, was ook voor Leeuwarden een tijd van voorspoed. Op economisch gebied, maar ook op het terrein van kunst en kunstnijverheid, zag men goede resultaten. De bloei op stoffelijk gebied openbaarde zich o.a. in een aanmerkelijke vergroting der veemarkt, in een steeds toenemenden handel in landbouw- en zuivelproducten en in uitbreiding der nijverheid, welke ook van Overheidswege werd bevorderd, die dus toen al de waarde van industrialisatie inzag. De zilver-

smeedkunst stond op hoog peil, waaraan de invloed van de hofhouding der Oranjes niet vreemd zal zijn geweest, terwijl als belangrijke tak der kunstnijverheid ook de uurwerkmakerskunst moet worden genoemd.

☞ De economische belangrijkheid van Leeuwarden werd bevorderd door de zorg voor betere verkeerswegen met de provincieplaatsen. In deze eeuw valt de totstandkoming van de trekwegen, die Harlingen, Dokkum, Bolsward en Sneek met de hoofdstad verbonden; de eerste trekschuit kwam in 1646 te Leeuwarden aan. ☞ Het spreekt van zelf, dat dit alles een grooteren omvang der stad meebracht. Men kende ook destijds het vraagstuk van gebrek aan woningen en daardoor hoge huren. Ter bestrijding hiervan ging men alle ledige ruimte, die er nog binnen de stadsgrachten was overgebleven, successievelijk bebouwen. Vooral de kloostergrond, die na de Hervorming was vrijgekomen, werd daarvoor benut en zoo ontstonden o.a. de Bollemanssteegen

het stratencomplex tusschen Droevendal en Nieuwe

HET VERBOND MET HOEK UIT 1435¹⁾. AFSCHRIFT VAN HET VERLOREN GEGANE OORSPRONKELIJKE STUK

HET VERBOND MET OLDEHOVE UIT 1435²⁾

1) Tekst van het verbond met Hoek: In den naam Godes Amen. In het jaar toen men schreef 1435 op Sinte Agnetadag werden vereenigd en vergaderd de stad Leeuwarden en Peter Kammingha met de geheele hofstede te Kamminghaburen en zijne kinderen en kindskinderen, die op voorschreven hofstede woonachtig zijn, met die in den Hoek en van Oosterterp met al zulke bepalingen als hierna geschreven staat. Ten eerste dat de stad en Peter met de hofstede voorschreven met die in den Hoek en die van Oosterterp zullen zijn onder een stadsrecht naar inhoud der stadswillekeuren, die er nu zijn of die men hiernamaals om meerdere nuttigheid maken moge. Dit zal duren in het eeuwige. En ware het, dat de stad en Peter en zijne kinderen als voorschreven is, in eenig geschil vielen, dat zullen kennen (beslechten) de pastoor te Oldehove en de pastoor te Nijehove en de alderman van de stad Leeuwarden. Idem, als Peter en zijn kinderen als voorbeelden is, eenige zaak werd aangedaan van wege de partij-schappen, dan zullen zij dat voltrekken (regelen) buiten schade van de stad. Tot waarborg van deze brief zoo heb ik, Peter voorschreven, voor mij en mijne kinderen dezen brief bezegeld. En om meerdere vastigheid zoo hebben de pastoor te Oldehove en de pastoor te Nijehove dezen brief mede-bezegeld om mijnes bedes wille. In het jaar onzes Heeren als voorschreven is.

2) Tekst van het verbond met Oldehove: In den naam Godes Amen. In het jaar onzes Heeren, toen men schreef op Sinte Agnetadag werden vereenigd en vergaderd de stad Leeuwarden en die van Oldehove met

hun toebehoor, met bepalingen als hierna geschreven staat. Ten eerste dat de stad en die van Oldehove zullen zijn onder een stadsrecht naar inhoud der stadswillekeuren die er thans zijn, of die men hierna om meerdere nuttigheid maken mocht, en dit in het eeuwige te duren. Idem zoo zal de stad Leeuwarden alle zaken voltrekken, die zij belegd heeft voor den datum dezes briefs en die van Oldehove desgelijks, een ieder buiten des anderen schade; idem zoo zullen die van Oldehove schadeloos zijn van boete of verschuldigdheden, die men hen afeischen mocht omdat zij niet eerder in het buurrecht gegaan zijn; idem, wordt er eenig burger uit dit voorschreven stadsrecht beroofd of misdaden buiten zijn schuld, dat zal de geheele gemeente verhooren binnen veertien nachten of den beleedigde (woordelijk; gehoorde) zal men zijn goed en geld betalen van de voorschreven gemeente; idem zal men geen bier mogen gebruiken tusschen heilige mis en Meidag des winters, dan in (de stad) gebrouwen bier, op boete van een mark en bij het (met als burger, geen recht verleen en geen alderman mee te kiezen. Deze voorschreven punten zal men houden bij de vergadering. Tot een oordeel der waarheid zoo heeft de stad Leeuwarden dit bezegeld met het stadszegel en om meerdere vastigheid zoo heeft Heer Jouke, onze pastoor te Oldehove en Heer Johannes, Deken, dezen brief mede bezegeld met hunne zegelen om de wille van Oldehoofster bede in het jaar onzes Heeren als voorschreven is.

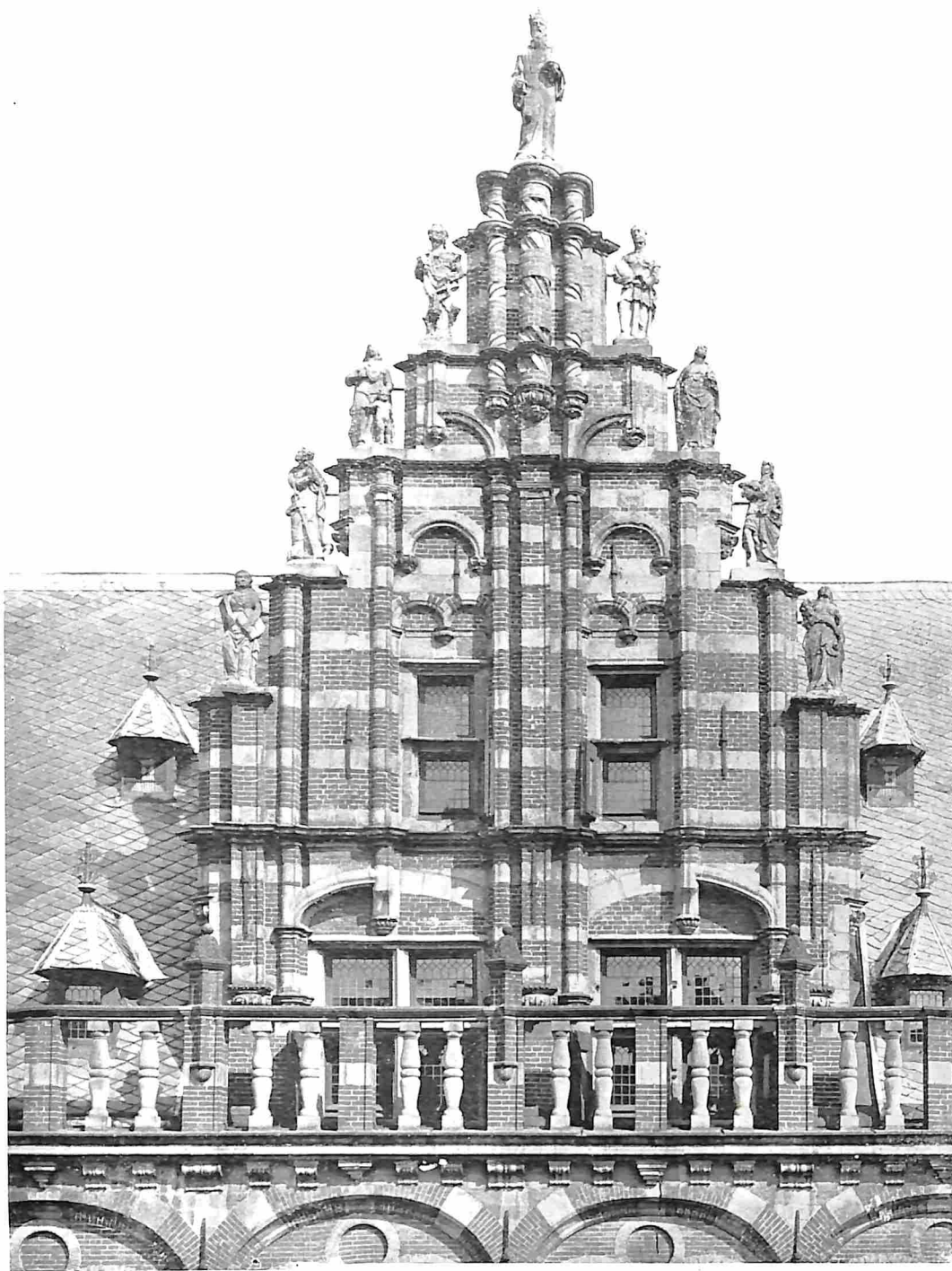
Oosterstraat. Maar ook de buitenwijken deelden in den voorspoed. Tusschen het Vliet en de Potmarge werden langs den Grachtswal vele gronden tot tuinen aangelegd en tuinhuisen gebouwd. Het Vliet werd vergroot door den aanbouw van huizen en fabrieken, en de Oldegalileën begon zich te ontwikkelen. Om de heele stadsgracht heen werd een fraaie wandelweg aangelegd, waar de Leeuwarders onder de schaduw der boomen konden genieten van de frissche buitenlucht. ☼ Leeuwarden bezit nog enkele monumenten van bouwkunst uit deze eeuwen. Een der schoonste is het fraaie Kanselarijgebouw,

waarvan thans de benedenverdieping wordt gebruikt door het Rijksarchief en de bovenverdieping huisvesting verleent aan de Provinciale Bibliotheek van Friesland. Dit Gothisch bouwwerk met merkbare Renaissance-invloeden werd door het Hof van Friesland in 1571 voor hare zittingen geopend. In 1621 werden op de balustrade van het bordes vier steenen leeuwen aangebracht met de schilden, die de wapens van Oostergo, Westergo, Zevenwolden en de steden bevatten; boven den hoofdingang, die niet meer wordt gebruikt, bevindt zich een trapgevel, op den top waarvan zich het beeld van Karel V verheft met den scepter in de rechter-endenrijksappel in de linkerhand. De steenen vrouwenfiguren op de trappen van den gevel stellen voor: het geloof, de hoop,

de liefde, de gerechtigheid, vrede en rust, de schenker van den eerewijn voor de goede bestiering, de standvastigheid, de wijsheid en voorzichtigheid. Tot 1811 bleef het Hof hier zetelen, daarna werd het gedurende drie jaar ingericht als militair hospitaal, van 1814—1824 was het kazerne en daarna Huis van Burgerlijke en militaire verzekering, totdat het de tegenwoordige bestemming ontving. ☼ Zeer bekend is de Oldehove, met welker bouw in 1529 werd aangevangen, doch reeds in 1533 werd beëindigd, zonder dat men het einddoel: een toren van 80 meter, had bereikt. Men bleef steken nadat drie verdiepingen gereed waren. Reeds na voltooiing der eerste begon deze te verzakken, maar men ging door met de tweede loodrecht

daarop te plaatsen; ook deze verzakte en weer vervolgde men loodrecht daarop de derde te bouwen, zoodat tegenwoordig de toren ongeveer anderhalve meter uit het lood staat. Voor het gemak der bezoekers is enkele jaren geleden een lift-installatie aangebracht, waardoor men op vlugge wijze tot bijna boven in den toren wordt vervoerd. ☼ Midden in de stad, op de Nieuwstad, vindt men de Oude Waag, een voorbeeld ook van 16e eeuwse bouwkunst. Dit Renaissancegebouw kwam in 1595 tot stand; de naam duidt de bestemming aan. Toen in de vorige eeuw het Beurs- en Waaggebouw verrees bij de

Wirdumerpoortsbrug, werd het voor dat doel overbodig en gebruikte men het voor andere doeleinden. Maar nog steeds is het een sieraad voor de omgeving. ☼ Van iets lateren tijd, 1715, dateert het stadhuis, gebouwd naar het ontwerp van Claes Bockes Balck. De decoratieve versiering is zeer sober en in beperkte mate aangebracht. De beelden ter weerszijden van het middenraam stellen voor de vrijheid en de welvaart. Vermelding verdient ook de gevel van het bijgebouw, waarin zich de raadzaal bevindt. Het gebouw is nog in gebruik, maar herhaaldelijk gaan er stemmen op om het raadhuis uit te breiden wegens gebrek aan ruimte. Tot nu toe heeft de Raad hierin echter niet toegestemd. ☼ Een huis, dat meer en meer in de belangstelling komt, is het

GEVELTOP VAN DE KANSELARIJ TE LEEUWARDEN

Princessehof in de Groote Kerkstraat, dat ingericht is tot een museum van Indonesische en Chineesche kunst, waar ook dikwijls door de Maatschappij tot bevordering van schilder- en teekenkunst tentoonstellingen worden georganiseerd. Het gebouw ontleent zijn naam aan het feit, dat het in de 18e eeuw door prinses Maria-Louisa, de weduwe van stadhouder Johan Willem Friso, werd bewoond.

ADÈLE SANDROCK eens een gevierde tragédienne, had een sonoor, mannelijk stemgeluid. Toen zij op zekeren dag een bedelaar passeerde, reikte zij hem een aalmoes toe, met de woorden: „Dat is voor jou, brave man!” Waarop de blinde, die zijn weldoenster meende te herkennen, verheugd uitriep: „Dank u wel, generaal!”

LINNAEUS BIJ CLIFFORD

DOOR DR. H. ENGEL

HET was in het jaar 1735, dat Dr. George Clifford, Directeur van de O.-I. Compagnie, den beroemden professor Boerhave te Leiden weer eens opzocht.

Ook tweehonderd jaar geleden werden de groote handelslieden soms door zorgen gekweld en de heer Clifford, maecenas en minnaar van kunsten en wetenschappen, had dikwijls last van sombere buien. „Ik zal U iets zeggen, Mijnheer Clifford, U hebt eigenlijk een lijfmedicus noodig, die Uw dieet regelt, wanneer U weer eens een hypochondrischen aanval hebt, en die mijn voorschriften helpt uitvoeren.” „Maar hoe vind ik dien?” „Ik ken iemand, een Zweed, die hier juist in Holland vertoeft — een voortreffelijk medicus — en een, die bovendien de beste botanicus van Europa belooft te worden. Dien moet U hebben! U hebt me al vaker gezegd, hoe graag U Uw tuin en bibliotheek nog meer zoudt willen uitbreiden, en een beschrijving van de bijzondere en zeldzame gewassen zoudt willen laten drukken — maar geen deskundige wist. Deze Zweed, Karel Linnaeus heet hij, is behalve medicus ook een enthousiast botanicus! Denkt U er eens over!” „Waar is hij? Linnaeus zegt U? Waar kan ik hem vinden?” „Hij logeert op het oogenblik bij mijn leerling professor Burman in Amsterdam en helpt hem aan de Flora Zeylanica”. „Zal de Heer Burman hem willen missen?” „Ja, weet U, Linnaeus is, als alle Zweden, naar 't buitenland getrokken om te promoveeren. In Harderwijk bij Johannes de Gorter, in Juni was het, over de anderdaagsche koorts, een interessante nieuwe hypothese.

LINNAEUS OP 33-JAR. LEEFTIJD (1740)
(Gravure van Tanjé naar Chrensveld)

JOHANNES DE GORTER (1689-1762) HOOG-
LEERAAR IN DE GENEES- EN KRUID-
KUNDE TE HARDERWIJK (1725-1754)
LIJFMEDECIJN VAN CATHARINA DE
GROOTE (1754-1758)
(Naar een schilderij uit 1735 van J. M. Quinkhard)

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS
IN QUA EXHIBETUR
HYPOTHESIS NOVA
DE
FEBRIUM INTERMITTENTIUM
CAUSA.

Favente Deo Ter Opt. Max.
Ex Auctoritate Magnifici Rectoris
JOHANNIS DE GORTER,
Philos. & Medic. Doct. atque hujus Facultatis Universae in
Illustri Ducatus Gelriae & Comitatus Zut-
phaniae Academiæ, quædam HARDEROVICI,
Professoris Ordinarii, ut & Reip. HAR-
DEROVICENSIS Archiatr.

NEC NON
Consensu Amplissimi SENATUS Academiæ, Nobilissimæ Facultatis
MEDICÆ Decano,
Pao GRADU DOCTORATUS, summiq[ue] in MEDICINA
Honoribus & Privilegiis iure & legitime consequendis,
Eruditorum examini submittit
CAROLUS LINNAEUS
Smol-Svecus; Stip. Wredian.
Ad diem 23. Junii, hora locoq[ue] solitis

Apud Harred. JOH. RAMPEN. Academiæ Ducatus
Gelriae & Comitatus Zutphaniae Typograph. Ord. c13. 13. CCCXXXV.

TITELBLAD VAN LINNAEUS' PROEF-
SCHRIFT, HARDERWIJK (1735)

Maar hij heeft ook al andere dingen gepubliceerd, botanische, die lijken me meer op zijn lijn te liggen. Ik heb hem ook al hier gehad, hij had me geschreven begin Juli, met een introductie van dokter Groenovius, die zeer verrukt is over den jongen man en zegt, dat hij bezig is een werkje van hem te drukken, een overzicht over de gehele natuur, in folio, elk van de drie rijken op een groote bladzijde, waarmee

verre van klassiek, — maar mogelijk daarom juist voor ons zoo gemakkelijk te lezen. „Op een mooien dag, half Augustus 1735, zien we dan Burman en Linnaeus met paard en wagen naar den Hartecamp trekken. We laten Linnaeus zelf vertellen: „Mijn oogen werden betooverd door een ongelooflijke menigte natuurvoortbrengselen, lanen, bloembedden, fraaie

men alles gemakkelijk op naam kan brengen. Ik zie zeer veel in hem, hij is ijverig en bezit een groote kennis van het plantenrijk. Zijn geld was op en hij wou weer terug naar Zweden, maar we moeten hem hier zien te houden. Ik weet niet, hoe lang Burman hem nog denkt te logeeren. Ik zal eens zien, of we hem niet kunnen laten reizen, naar den Oost of de West en als dan over een paar jaar Serrurier in Utrecht aftreedt, zal het wel lukken hem daar te laten benoemen. In dien tusschentijd moet U hem zien te houden”. „De heer Clifford voelde voor het voorstel — en enkele dagen later reeds zocht hij professor Burman te Amsterdam op. Hij was in den Hortus met Linnaeus. Clifford, als oude bekende van Burman, werd hartelijk begroet, en zag een jongen man van Burman's leeftijd (Linné was in 1707 geboren), tamelijk kort van gestalte, een groot hoofd, levendige, vroolijke scherpe oogen. Een uitnoodiging om eens op den Hartecamp, het buiten van Clifford bij Haarlem, op den weg naar Leiden, te komen kijken, werd graag aangenomen, vooral toen Burman verzekerde, dat Linnaeus verrukt zou zijn over de plantenpracht van den Hartecamp. Clifford hoopte daar een gelegenheid te vinden met zijn voorstel te komen, hij voelde wel, dat Burman Linné's hulp noode missen zou. Het gesprek ging ook niet vlot met den vreemdeling, men moest zich in het Latijn onderhouden, Linnaeus sprak geen enkele taal, behalve Zweedsch en ook met het leeren van het Latijn had de jongen, die liever buiten planten en kevers zocht, de grootste moeite gehad. Zijn Latijn is dan ook

HERMAN BOERHAVE (1668-1738), HOOG-
LEERAAR IN DE GENEES- EN KRUID-
SCHEIKUNDE TE LEIDEN
(Naar C. Troost)

vazen, beelden, vijvers, heuvels, zelfs een doolhof. Er was een menagerie, met tijgers, apen, Indische herten, geiten, wilde honden, Zuid-Amerikaansche en Afrikaansche zwijnen en daartusschen vogels van allerlei veer, fazanten, kalkoenen, papegaaien, Indische hoenders, zwanen, allerhande eenden en ganzen, waadvogels en zwemvogels, snippen, spreeuwensoorten, Amerikaansche kruisbekken, tortelduiven, roofvogels en hun lawaai vervulde er de lucht. Ik aanschouwde met verbazing de plantenkassen, vol van zoovele tropische en vreemde gewassen, dat een zoon van het Noorden zich als betooverd voelde en verwonderd was over de rijkdom en over de verscheidenheid van landen, die hier vertegenwoordigd waren. In de eerste kas vond men de planten uit Zuid-Europa, Spanje, Zuid-Frankrijk, Italië, Sicilië en Griekenland. In de tweede bloeiden de schatten uit Azië: mangistan, cocospalmen en andere palmen. In de derde stonden Afrika's gewassen: Aloë, Mesembryanthemum, Euphorbia's, enz. In de vierde eindelijk bloeiden Amerika's rijke voortbrengselen: cactus-sen, orchideeën, magnolia's, tulpenboomen, kalebassen, Cassia, acacia's, tamarindes, en daar stonden ook de pisang, de schitterende Hernandia, de zilverbladige Protea.

Toen ik later in het rijke, waarlijk koninklijke woonhuis kwam en in het instructieve museum, dat van de kennis en bekwaamheid van den bezitter sprak, was ik, een vreemdeling, in vervoering; zooiets had ik nog nooit aanschouwd. Toen reeds kwam de waarachtige wensch bij mij op, hier te mogen werken". ☞ Clifford zag tot zijn verwondering, dat Linnaeus Indische planten, die hij nog nooit gezien had, zodra hij de bloemen had onderzocht, op naam wist te brengen. Hij zag, dat Boerhave gelijk had, en kwam eindelijk met zijn voorstel; Linnaeus kon vrij logies, vrij tafel, een paard tot zijn beschikking krijgen, zooveel bezoekers, als hij wilde, en bovendien 1000 gulden per jaar. Dat klonk verleidelijk, maar Linnaeus voelde zich gebonden aan Burman. Die had niet gedacht, dat hij op die manier zijn vriend en hulp bij dit bezoek zou kwijt raken. Hij had Linnaeus als logé en moest toegeven, dat dit eigenlijk een te mooi voorstel was, om het af te slaan. „Bovendien”, zei Clifford, „kan Linnaeus zoo vaak hij wil bij U op bezoek gaan, ook Leiden is van den Hartecamp af eenvoudig te bereiken”. ☞ Men bezocht de rijke

bibliotheek, Linnaeus zag werken, die hij vergeefs overal gezocht had. Burman ontdekt opeens het tweede deel van Sloane's Voyage to the Islands Madera and Jamaica. Met blijde verrassing grijpt hij het boek en bladert het door. „Kende U het nog niet?”, en Clifford's koopmanschap kwam boven. „Het is van U, wanneer U mij Linnaeus afstaat, ik heb er twee exemplaren van”. ☞ Burman,

die wel inzag, dat hij dit voordeelige voorstel aan zijn vriend niet voorbij mocht laten gaan, adviseerde hem, Boerhave nog raad te vragen en dan het bijzondere aanbod maar aan te nemen. Het was ook voor Linnaeus een moeilijke beslissing. In Zweden wachtte hem zijn verloofde, die meende, dat hij slechts naar Holland ging, om bij de Gorter te promoveeren. Hij had haar al eerst toestemming moeten vragen het aanbod van Burman aan te nemen — nu zou de terugkeer nog langer opgeschort worden! Maar aan Linnaeus stond, ondanks de telkens weer opduikende verleiding om een rustig praktiseerend geneesheer te worden, zijn roeping toen reeds helder voor oogen: orde te scheppen in den chaos van namen, van door den ijver der belangstellende verzamelaars bijeengebrachten schat van natuurlijke voorwerpen. Men was zoover gekomen, als het beste systeem het alphabetische aan te prijzen, de namen waren door de ver doorgevoerde onderscheiding uitgegroeid tot regels-lange-definities. Linnaeus was tot de overtuiging gekomen dat de bouw der bloemen den grondslag van een systeem moest vormen, dat in deze plantendeelen de verwantschap het duidelijkst tot uiting kwam. Maar niet alleen de planten, ook de vogels, de insecten, de mineralen interesseerden hem. ☞ Met zijn boezemvriend Artedi had hij als student in Upsala dit alles reeds bespro-

ken, ze hadden onderling de natuur verdeeld. Artedi interesseerde zich vooral voor visschen en voor schermbloemigen. Artedi was ook voor zijn visschenstudie naar Engeland getrokken om daar in de musea en bibliotheken de dingen te zien, die elders niet aanwezig waren. Hoe kon Linnaeus soms weer verlangen naar dien vriend, die hij hoogachtte, in vele opzichten als zijn meerdere aanzag. En ziet, daar ontmoet hij hem op een bezoek aan Leiden — Artedi's geld was op — hij wist niet hoe Zweden weer te bereiken, was in Leiden „gestrand”. Linnaeus weet raad, brengt hem bij apotheker Seba in Amster-

DE OUDE DUBBELE UNIVERSITEITSKATHEDER
UIT HARDERWIJK

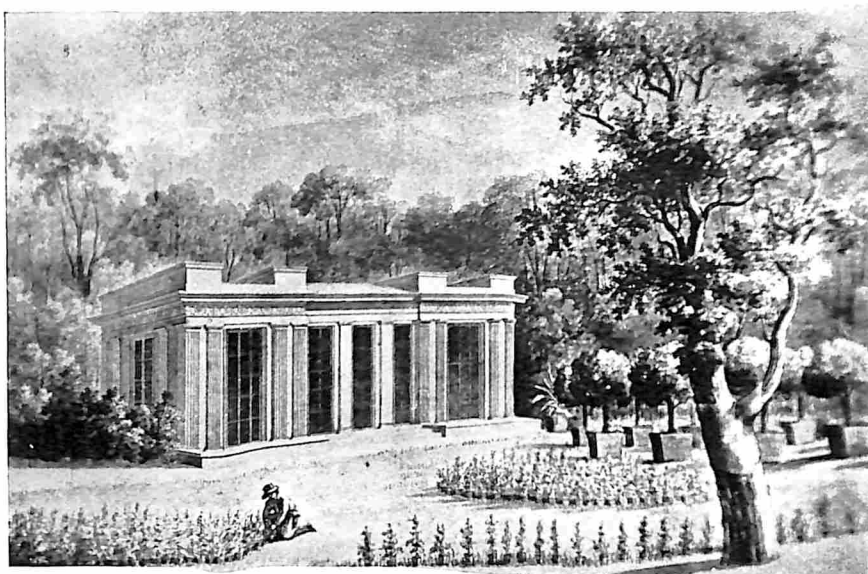
dam, die voor de bewerking van de visschen in zijn Schatkamer Linnaeus reeds vergeefs had aangezocht. Verheugd wordt het aanbod van beide kanten aanvaard. Helaas het zou niet lang duren, het blijde verkeer der vrienden! Den 13en September trok Linnaeus, na bij Burman alles zooveel mogelijk afge maakt te hebben, naar den Hartecamp. Den 30en September komt opeens Claes Sohlberg, die met hem uit Zweden was gekomen om ook te promoveeren, hem vertellen . . . dat Artedi verdronken is in een

Amsterdamsche gracht, waar hij in de duisternis, 's nachts om één uur, na een feestje bij Seba, ingelooopen was! Ontzet snelt Linné naar Amsterdam. Hij kan niet anders doen, dan den vriend eeren door zijn begrafenis en zijn nalatenschap te regelen. Met groote piëteit geeft hij Artedi's Visschenwerk uit. ☼ Drie jaar lang blijft Linnaeus bij Clifford, drie jaar van ononderbroken werken in den tuin, in de bibliotheek, drie jaren, waarin hij een reeks belangrijke botanische werken uitgeeft en bovendien, om zijn Maecenas te eeren, den Hortus Cliffortianus, (waarvan een zeer fraai exem-

Kramer en Bartsch lid waren. Hij schijnt Zweden weer te vergeten en puurt alles, wat hij kan, uit dit levend wetenschappelijk verkeer. Maar de natuur wreekt zich, het heimwee en liefde-verlangen worden te sterk — hij wordt ziek. En Clifford, boos bij het vernemen, dat hij nog niet verder is, maar bezorgd om den dierbaren vriend, komt hem grootmoedig weer halen, verzorgt hem op den Hartecamp het koude voorjaar door en laat hem eindelijk, zij het noode, in Mei 1738 vertrekken, spoedig naar zijn

vaderland, naar zijn Sara Lisa terugkeeren, de eer en roem tegemoet, die hem daar wachten, waarvan hij hier de grondslagen had gelegd, zooals Boerhave het op zijn sterfbed zei, toen hij afscheid nam van Linnaeus, die hem met een eerbiedig „Vale”, geroerd, de hand kuste: „Ik heb mijn dagen geleefd, mijn tijd is om. Wat ik doen kon, heb ik gedaan. God behoeft U op Uw verderen weg. Wat de wereld van mij vroeg, heb ik

haar gegeven, van U vraagt zij om meer. Geef het haar. Vaarwel mijn dierbare Linnaeus!”

DE HARTECAMP MET ORANJERIE. OP DEN VOORGROND EEN DOOR LINNAEUS GEPLANTE TULPENBOOM

plaar met eigenhandige opdracht van Clifford's derden zoon Hendrik in Artis' beroemde bibliotheek berust, dat tezamen met de vele bijzondere Linnaeana uit die Bibliotheek in de eerste Septemberweek aldaar tentoongesteld zal worden) en een klein maar belangrijk geschriftje over den Pisang, die hij tot bloei en vrucht dragen wist te brengen. Een reisje naar Engeland brengt Linnaeus wetenschappelijk gewin, Clifford een rijken oogst van nieuwe gewassen voor zijn tuin. De verhouding is hartelijk,

enthousiast, maar eindelijk wil Linnaeus toch naar huis. Hij gaat afscheid nemen om over Leiden, Parijs en Duitschland terug te keeren. Noode ziet Clifford hem vertrekken. Maar Leiden, dat hem reeds zoo vaak ten huize van Gronovius, gastvrijheid had geboden, waar hij warme vrienden vond in den rijken Schot Isaac Lawson en in Adrianus van Royen, aan wien Boerhaave zijn professoraat in de botanie had overgedaan, om zich wegens zijn leeftijd zelf tot de geneeskunde te beperken, Leiden hield Linnaeus weer tegen van alle goede voornemens. Van Royen weet hem over te halen zijn Hortus opnieuw te helpen rangschikken. Een kring van vrienden maakt hem tot voorzitter van een wetenschappelijke club, waarvan Gronovius, Lawson, Van Swieten, Lieberkuhn,

DE JONGE LINNAEUS NA EEN VERMOEIEDEN DAG OP DEN HARTECAMP

(Steendruk van E. Desmairons naar schilderij van Roux)

DE ZIEKE RUPS

DOOR DR. G. BARENDRECHT

ONLANGS had een mijner kennissen, een ijverig vlinder-verzamelaar en groot kenner van rupsen, een rups gevonden waaraan hij op het eerste gezicht al ontdekt had, dat er iets niet mee in orde was. Over het algemeen vertoonde hij weliswaar de kenmerken van de gewone beerrups, de grootte, de ruige beharing, alles klopte, ook de witte pun-

ten aan de lange rugharen waren present. Maar terwijl de gewone beerrups zwart van huid is en de haren aan de zijden mooi bruin plegen te zijn, vertoonde dit dier een vale, grijsachtige kleur, ook de huid zelf was heel zonderling flets. De rups bewoog zich ook nauwelijks meer en bij een nadere inspectie ontdekten wij al gauw een rond gaatje in haar zijde. De veronderstelling lag dus voor de hand, dat het dier aangetast was door een parasiet en dat deze haar door dat gat verlaten had. Echter gaf de combinatie van dat kleine gaatje in die groote rups aanleiding om te veronderstellen, dat het een kleine parasiet betrof, zoo een, waarvan er soms tientallen in één enkelen gastheer huizen. De rups werd dus in een doosje gedaan en na nog geen half uur kwam door het

gaatje inderdaad nog iets naar buiten, dat een vliegen-larve bleek te zijn, die zich oogenblikkelijk verpopte. Het raadsel was dus opgelost: de rups was aangetast door een z.g. sluipvlieg en daardoor werd ook de eigenaardige verkleuring veroorzaakt, die haar bijna onherkenbaar maakte. ☼ Wanneer die rups haar normalen levensloop had kunnen voleindigen, zou zij zich in Juni zijn gaan verpoppen in een dun spinsel, waarin zij haar eigen haren zou hebben verwerkt, zoals dat beerrupsengewoonte is. ☼ In Juli en Augustus komen dan de volwassen beerrupsvlinders te voorschijn, forsche dieren met een bijzonder opvallende vleugelteekening. De

voorvleugels zijn bruin, evenals kop en rug, maar dan sterk wit gemarmerd. Op de foto is dat duidelijk zichtbaar. De achtervleugels zijn menie-rood met groote blauwzwarte vlekken, maar daarvan is, althans in den ruststand, niets te zien, omdat zij dan geheel door de voorvleugels bedekt worden. De vleugelteekening is wat uitbreiding der vlekken en donkerte, van de voorvleugels vooral, aangaat nog al aan variatie

onderhevig, al naar de streek waar de vlinders vandaan komen. De mannetjes onderscheiden zich van de wijfjes door hun breedere, gekamde sprieten. ☼ Aangezien de vlinders pas vrij laat in den zomer uitkomen, worden de eieren pas laat in het seizoen

gelegd en er is dan ook geen sprake van, dat de jonge rupsjes op de wilgen, waarop de eieren meestal worden gedeponeerd, vóór den winter nog volwassen zouden kunnen worden.

Als de koude dagen en de stormen van den herfst hun intrede doen, zijn het nog maar heel kleine peuters, die met hun lange haren zooveel wind vangen, dat zij daardoor over groote afstanden kunnen worden meegevoerd. Ten slotte blijven zij dan met de dorre bladeren ergens liggen in de luwte van een dijkje of een boomgroep en brengen daar, in ineengerolden toestand weliswaar, maar dan toch heelemaal open en bloot, den winter door. Wanneer de vorst invalt, bevriezen ze eventueel door en door, maar daar kunnen zij uitstekend tegen en als de lente in het land komt, maken zij zich op om hun genoeg te gaan eten aan de meest verschillende planten, maar vooral aan de brandnetels, waarop wij ze zoo vaak aantreffen.

De zoutmeren aan de Vermiljoenkust

DOOR R. BLIJSTRA

ALS men ooit eens onder een bedekte lucht of liever nog bij dreigend onweer een wandeling door de Ankeveensche plassen maakt, krijgt men den indruk in een geheel vreemd land te loopen, ver van de vriendelijke weiden met koeien en de schilderachtige kronkelende wateren van ons Hol-

landsche landschap, terwijl in werkelijkheid de Vecht en het Gein op nog geen vijf kilometer afstand liggen en men binnen een goed half uur de plassen al weer achter zich heeft. Hoe komt het, vraagt men zich onwillekeurig af, dat dezelfde lucht, die boven de egale groene vlakten zulk een aangename afwisseling vormt, boven de even egale grijze vlakten van de meren iets grootsch en bijna iets beklemmends heeft? Het is niet alleen de kleur, die deze verandering in stemming te

weeg brengt, het is in veel sterkere mate het verschil tusschen het veilige, vaste, vertrouwenwekkende land en de onberekenbare, steeds wisselende en in hun wonderlijke vloeibaarheid zoo verraderlijke gol-

ven. ☼ Het water, dat toch altijd de natuurlijke vijand van den mensch is, heeft maar één plaats, die hem van rechtswege toekomt nl.: de zee. De zee is een phenomeen, dat indruk op de men-

schen kan maken, en waar men dan ook zangen aan kan wijden en met weemoed of met liefde of met geestdrift over mag spreken; de zee heeft vrijwel nooit iets onwerkelijks en altijd iets natuurlijks: zij is er en zij hoort er. Een meer daarentegen is een ding, dat er niet hoort: eigenlijk zou er land behooren te zijn en terwijl men de zee altijd als een watervlakte ziet, bekijkt men het meer als een groote kom, een holte in het land, waar zich wederrechtelijk water heeft verzameld. ☼ Dat wij Hollanders dit gevoel in sterke mate bezitten, blijkt uit de groote hartstocht, waarmee wij droogmaken: men kan mij niet wijsmaken, dat het alleen gaat om het vruchtbare land: het is wel degelijk de bij alle Nederlanders ingeboren antipathie

Foto C. A. v. d. Gen

BEERVLINDER

Foto R. Blijstra

HET ETANZ DE SIGEANO

van water op het land, dat ons er toe brengt zooveel mogelijk al het nat, dat niet een „nuttige” functie heeft, zooals kanalen, of een „natuurlijke” functie, zooals rivieren, te verbannen. ☼ En als men ook een meer, vooral van den oever af, bekijkt, heeft het altijd iets gek, iets onbehoorlijks bijna, zooals het zich daar zonder eenige beleefde verontschuldiging in ons goede land heeft genesteld, terwijl het niet eens in staat is ons eenig respect af te dwingen. Deze indringer is alleen maar onaangenaam, onoprecht als een ver- teekenende spiegel en altijd een beetje griezelig. Men krijgt de neiging om het onmiddellijk te gaan leeg- scheppen. ☼ Dat is het vreemde van de Ankeveen- sche plassen, van onze Friesche meren en eveneens

van de zout- meren van de Vermil- joenkust. Deze laat- ste zijn geen eigenlijke meren, om- dat ze nog in verbin- ding staan met de zee, maar die verbinding is zoo ge- maskeerd door heuvelkammen langs de kust of door de zandige landtongen, dat men ook hier het gevoel krijgt, dat er nu maar eens een flinken dam aan den uitgang geworpen moest worden, met een

stoom ge- maal om dat heele hier in dit land- schap niet passende ge- val leeg te pompen. Dit te meer, om- dat het ge- makkelijk genoeg zou gaan, aan- gezien deze inhammen op talloze

plaatsen niet dieper zijn dan een meter en overal reeds het land als een soort wadden, laag en mod- derig en schijnbaar op het water drijvend, naar boven komt. ☼ Toch zou het aan den anderen kant jammer zijn onzen Hollandschen droogmaak- ijer op de plassen aan de Middellandsche Zee in het Zuiden van Frankrijk gelegen, uit te gaan leven, zooals het jammer zou zijn de Ankeveensche plassen droog te maken, alleen omdat zij nutteloos en onbe- hoorlijk zijn. Want ook het onbehoorlijke heeft zin, al was het alleen maar om ons daarna in een echt „landelijk” landschap weer geheel landerig te voelen. ☼ Zoo is de streek in de buurt van de kleine zeehaven la Nouvelle een plaats waar men gaarne eenige dagen of eenige weken blijft hangen, omdat zij ligt tusschen water en water. En waar houden wij meer van dan van onzen „natuurlijken” vijand? Dan zwerft men aan den eenen kant tusschen het riet van de Anke-

veensche plassen en aan den anderen kant langs het strand van een wel wat te veel getemde en tot over- maat van ramp hel blauw gekleurde Noordzee. En de Ankeveensche plassen zijn nu blauw geworden, even- als de heuvels, die plotseling aan de oevers verrezen zijn, en het geheel is vriendelijk als de bloeiende appel- en perenboomen en het is alsof men zich niet meer in Frankrijk bevindt en ook niet in Holland en niet meer ergens op aarde, in een soort Böcklin-landschap mis- schien, onwerkelijk en overdreven-phantastisch als het oeuvre van dezen schilder, die de droomerige werkelijkheid van het land omzette in de grove fan- tomen van een te zwaar geladen verbeelding. ☼ Ter- wijl men tevergeefs tracht zijn indrukken te klassifi-

c e e r e n, komt een herder met zijn schapen en geiten voorbij en is het of men verplaatst is naar het Gooi, inden tijd dat Mauve nog leefde, maar als de wol- ken dan

over de zon trekken en de wind opsteekt en de Mid- dellandsche Zee een grauwe kleur aanneemt, is men weer in een ander land gekomen en men wandelt door het lange dorp, langs het kanaal dat de haven

vormt, en waar een Zweedsche boot door vrouwen van haar zwavel ver- lost wordt, en langs de oude zout- pannen en de nieuwe, met de blin- kend witte bergen van zout en de

groote petroleumtanks en dan is men in een cen- trum van industrie verzeild, dat zich niets aantrekt van het merkwaardige landschap, waarin het ge- legen is, maar zich rustig uitbreidt, doch zich nog tienmaal verder mag uitbreiden voor het in staat is de natuur, zooals deze zich hier in zijn rijkdom manifesteert, te verstoren. ☼ Dan geeft men het maar liever op een karakteristiek voor dit land te vinden aan de hand van reeds geziene dingen en men legt zich neer bij het feit, dat de zoutmeren langs de Ver- miljoenkust eenig in hun soort zijn.

CHESTERFIELD was de laatste jaren van zijn leven potdoof, maar het gerucht liep, dat hij desniettemin voor den tweeden keer tot onderkoning van Ierland benoemd was. Toen men hem hiermede gelukwenschte, zei hij: „Ik weet van die benoe- ming wel niets af, maar ik acht me op het oogenblik veel ge- schikter voor dit ambt dan vroeger, daar ik nu de klachten van het volk heelemaal niet meer hooren kan”.

Foto's R. Blijstra

EEN DORP IN HET ÉTANZ DE SAINTE LUCIE

EEN GEITEN- EN SCHAPENKUDDE OP WEG NAAR DE WEIDEPLAATS